

PAVLÍČEK, V. – ČECHUROVÁ, J. – LEDVINKA, V. – HÁLEK, J.
Přemysl Šámal kancléř prezidentů.**Praha: Nadace „Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových“, 2019, 80 s.**

V dubnu roku 2019 byla na Hlávkových nadačních domech ve Vodičkově ulici v Praze odhalena pamětní deska JUDr. Přemysla Šámala (1867–1941). Umístění pamětní desky nebylo náhodné, protože právě na tomto místě JUDr. Šámal bydlel, vedl odtud protihabsburský odboj a podílel se na snahách o zřízení samostatného státu. Péčí nejstarší české nadace, již je Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, založené v roce 1904, byla zároveň vydána stručná, ale obsahově bohatá publikace, připomínající životní osudy JUDr. Přemysla Šámala, významného českého a posléze československého politika, advokáta, ale především dlouholetého kancléře prezidentů T. G. Masaryka a Edvarda Beneše.

V úvodní kapitole publikace, nadepsané „JUDr. Přemysl Šámal, spoluvůdce demokratické československé státnosti“, je vysvětleno, co spojovalo Přemysla Šámala s Josefem Hlávkou a jaké důvody vedly k umístění pamětní desky právě na dům, který je vlastnictvím Hlávkovy Nadání. Šámala s Hlávkou spojovalo v obecném smyslu především české vlastenectví a idea slovanství. Josef Hlávka byl sice konzervativně a monarchisticky orientován, ve své poslední vůli však vyjádřil zklamání z vývoje v monarchii a veškerý svůj majetek odkázal českému národu. Ani Přemysl Šámal nebyl ušetřen zklamání. Třebaže se totiž výrazným způsobem zasloužil na domácí půdě o vznik samostatného státu a bylo mu původně nabídnuto místo ministra vnitra, nakonec byl při sestavování vlády pominut, nakrátko se stal pražským primátorem, aby se posléze na žádost prezidenta Masaryka stal jeho kancléřem. Vzhledem k významu instituce prezidenta republiky v meziválečném období se tak spolu s prezidentem Masarykem stává Přemysl Šámal stabilizačním elementem nově vzniklého demokratického státu. Připomenutí Šámalovy osobnosti odhalením pamětní desky právě v době, kdy probíhaly oslavy sto let od vzniku Československé republiky, tak bylo vyjádřením vděku člověku, který zasvětil svůj život demokratickému československému státu v meziválečném období.

Další kapitola stručně seznamuje čtenáře se soukromým životem Přemysla Šámala a jeho rodiny. Přemysl Šámal je zde vylíčen jako člověk žijící bohatým společenským životem i jako muž mnoha zájmů. Byt v Hlávkově domě, kde žil až do roku 1937, kdy se přestěhoval na Malou Stranu do Karmelitské ulice, byl místem mnoha důležitých schůzek, setkání a jednání. Šámal jezdil na koni, účastnil se loví, rybařil, byl ale také členem svobodného zednářství, ke kterému v meziválečném období patřili významní politici, podnikatelé a umělci. Syn Přemysla Šámala Jaromír, významný zoolog a entomolog, byl za heydrichiády popraven.

Třetí kapitola se zaměřuje na působení advokáta Přemysla Šámala ve veřejném životě Prahy a v Hlávkových nadačních domech v období do první světové války. Poté, co byl

v roce 1891 Šámal promován doktorem práv a po absolvování koncipientké praxe, se stal advokátem. Po kolaudaci Hlávkových nadačních domů v roce 1899 se sem se svou manželkou nejenom přestěhoval, ale na adrese Vodičkova číslo 15 si zřídil i sídlo své advokátní kanceláře. Zároveň však působil v různých českých spolcích, v Muzeu království českého, v Matici české a v Ústřední matici školské.

Čtvrtá kapitola představuje Přemysla Šámala jako straníka a politika, který byl od počátku názorově blízký směru realistů, zastávanému profesorem Masarykem. Šámal stojí v době první světové války v čele domácího centra protihabsburského odporu, později nazývaného Maffie. Na začátku roku 1918 vznikla státoprávně demokratická politická strana, jejímž místopředsedou se Šámal stává. Když se po vzniku Československa nesplnila Šámalova naděje na ministerské křeslo a posléze se namísto toho stal kancléřem prezidenta nově vzniklé republiky, vzdal se z důvodu střetu zájmů v září 1919 poslaneckého mandátu. To ale pro něj neznamenalo odchod z politiky, ve které i ve svém novém působení na Hradě byl Šámal nadále činný, byť jiným způsobem. V prvorepublikové politice hrály svou roli nejenom stranické zájmy, ale i osobní nevráživosti. Zde sehrál Šámal významnou roli především ve snaze o překonání těchto sporů. Ne vždy byl ale úspěšný. Jak se v této kapitole připomíná, zatímco smíření Rašína s Hradem se mu podařilo, neúspěšné zůstaly veškeré snahy o odstranění nevráživosti mezi znesvářenými hlavními ikonami československé politiky, kterými byli Masaryk a Kramář.

Pátá kapitola se vrací k tématu pojednávajícímu o JUDr. Přemyslu Šámalovi a české Maffii. Zatímco v zahraničí sehráli v protirakouském odboji klíčovou roli Masaryk, Beneš a Štefánek, v domácím prostředí byla nejdůležitější role Maffie, v jejímž čele stál Přemysl Šámal. Tato tajná organizace nejprve působila jako zpravodajská služba a následně i jako politická organizace, snažící se potlačovat snahy některých politiků, kteří od jara 1915 usilovali o dosažení kompromisní dohody s monarchií. Zajímavé přitom je, že tato Šámalova role unikla pozornosti rakouských úřadů, v jejichž očích se jevil být zcela loajálním představitelem české politické scény. Po smrti Františka Josefa I. a nástupu císaře Karla na trůn se politická situace uvolnila a Maffie začala být aktivnější, včetně prosazování požadavku na přeměnu monarchie ve spolkový stát jednotlivých národů, a především požadavku na vznik českého státu.

Šestá kapitola publikace pojednává o Přemyslu Šámalovi v čele hlavního města Prahy v letech 1918–1919. Pražský sbor obecních starších byl ihned po vzniku Československé republiky rozpuštěn a byl jmenován správní sbor hlavního města Prahy, do jehož čela byl postaven Přemysl Šámal, poté, co původně jemu určené křeslo ministra vnitra obsadil Alois Švehla. Šámal se této své funkce ujal s plnou odpovědností, především ve snaze zlepšit kritickou situaci panující ve městě následkem války, projevující se nedostatkem potravin, drahotou, černým obchodem, epidemiemi a nedostatkem bytů. Již v této době byly také zahájeny kroky k vytvoření Velké Prahy připojením okolních obcí. Poté, co byl na začátku roku 1919 Šámal jmenován kancléřem prezidenta republiky, dělil nejprve svůj čas mezi Staroměstskou radnicí a Pražský hrad. Již 1. září 1919 však na členství v městské samosprávě rezignoval a přešel plně na Pražský hrad. Novým pražským starostou se po něm stal JUDr. Karel Baxa. Skutečnost, že vztahy mezi Hradem a hlavním městem byly nadále mimořádně dobré, byla z velké části bezesporu i zásluhou Přemysla Šámala.

Předposlední kapitola se zaměřuje na působení Přemysla Šámala v čele prezidentské kanceláře. Na začátku se opět uvádí skutečnost, že třebaže Přemysl Šámal se jakožto šéf

Maffie měl stát ministrem vnitra, převládly zájmy jiných politických stran a Šámál byl postaven mimo hru. Úryvky z pozdějšího rozhovoru se Šámalem z roku 1934, citované v textu této kapitoly, ukazují, že ani po letech se Šámál s touto politickou intrikou, jejíž obětí se stal, zcela nesmířil. Poté, co se z prezidentského úřadu samozřejmě především díky Masarykovi, ale i díky jeho nejbližšímu spolupracovníkovi Šámalovi, stala politická, byť oficiálně nadstranická instituce, dostalo se Přemyslu Šámalovi významnějšího úřadu, než jakým by bylo vedení kterékoliv ministerstva. V této kapitole jsou citovány pozitivní ohlasy na Šámalovo působení na Hradě od J. Gutha-Jarkovského, Jaroslava Preisse a dlouholetého pracovníka prezidentské kanceláře Josefa Schieszla. Naopak řadě vládních i opozičních politiků nebyla činnost Přemysla Šámala a jeho silný vliv na Hradě vhod a zřejmě proto jej navrhovali v letech 1921 a 1922 do funkce ministerského předsedy, což však Šámál jednoznačně odmítnul. Setrval ve své funkci kancléře až do 30. listopadu 1938. Teprve tento den zvolení Emila Háchy prezidentem byl zároveň dnem odchodu Přemysla Šámala po dvacetiletém působení na Hradě do výslužby.

Poslední kapitola se věnuje působení Přemysla Šámala v protinacistickém odboji, kde se Přemysl Šámál stal hlavou celoprotektorátní ilegální organizace s názvem Politické ústředí. Gestapu se však podařilo do ledna 1940 tuto organizaci zcela zlikvidovat. Někteří její členové uprchli do zahraničí, jiní byli zatčeni. Dne 26. ledna 1940 byl ve svém bytě v Karmelitské ulici zatčen i Přemysl Šámál. Nejprve byl vězněn a vyslýchán v Praze, po čtyřech měsících byl převezen do Berlína, kde měla proběhnout závěrečná část vyšetřování a soud, jehož rozsudek byl předem daný. Přemysl Šámál ale již před nacistickým soudem nestanul. Kruté podmínky vězení vedly ke smrtelnému onemocnění – zánětu ledvin –, na které Přemysl Šámál v Berlíně 9. března 1941 umírá. Popraven byl však jeho syn dr. Jaromír Šámál a pronásledováni byli i ostatní členové rodiny.

Zakončení publikace tvoří shrnutí v anglickém jazyce, životopisy spoluautorů, informace o autorovi pamětní desky, sochaři a medailérovi Michalu Vitanovském, výňatky ze dvou recenzních posudků a závěrečné poděkování. Kromě textu je v publikaci zařazen početný fotografický materiál Přemysla Šámala z jeho veřejného působení i soukromého života.

Každá výše uvedená jednotlivá kapitola je zakončena samostatným poznámkovým aparátem, na jehož konci je uvedeno jméno autora příslušné kapitoly. Je až s podivem, kolik informací se do tak útlé publikace o pouhých 80 stranách podařilo vměstnat. Je zřejmé, že každý ze spoluautorů zpracovával přidělené téma samostatně. V důsledku toho se některé podstatné informace ze Šámalova života objevují v jednotlivých kapitolách opakovaně, což však v daném kontextu není na škodu celkového vyznění. Jak v poslední kapitole publikace uvádí Václav Ledvinka, je udivující, že jednomu z nejvýznamnějších představitelů prvního i druhého československého odboje, kancléři prezidentů republiky a oběti nacistů, nebyl postaven žádný pomník a nebyla po něm dosud pojmenována ani žádná ulice v Praze. Připomíná jej pouze pamětní kámen z roku 1947 v Jizerských horách a nyní nově také pamětní deska, umístěná na Hlávkových nadačních domech. Nutno dodat, že důstojnou připomínkou JUDr. Přemysla Šámala je také tato publikace, která nám představuje člověka z první poloviny minulého století, který však osobním nasazením pro svůj národ, svou neúnavnou pilí, ale i osobním hrdinstvím může být velkým příkladem i pro dnešní dobu.

Miroslav Černý